

J.C. Kusters

brigade-generaal der infanterie

Monitor-missie van de EG in Joegoslavië

In Zagreb, Belgrado, Sarajevo en enkele andere plaatsen in Joegoslavië vervullen 40 Nederlanders, waaronder 16 monitors, een belangrijke taak in de monitor-missie van de EG. Te zamen met ruim 300 vertegenwoordigers van 16 landen zijn zij niet alleen de ogen van de EG, maar trachten zij door hun optreden het conflict, zowel uit militair als uit humanitair oogpunt, zoveel mogelijk te beperken. De historische achtergronden van het conflict in Joegoslavië zijn op voortreffelijke wijze belicht door bgen b.d. J.C.A.C. de Vogel (*MS* 160(1991)(8)347). In zijn artikel leest men o.a. dat, in tegenstelling tot hetgeen veelal in de media wordt gesuggereerd, het conflict niet alleen een etnische oorzaak heeft, maar dat economische en politiek-historische aspecten ten minste even belangrijke oorzaken zijn van de huidige trieste situatie.

Door de eeuwen heen is het huidige Joegoslavië een strijdtoneel geweest van volkeren die vanuit de Balkan hun invloed wilden uitbreiden naar West-Europa. Vanaf het begin van de 20e eeuw is er sprake van een tweestrijd tussen Serven en Kroaten, waarbij de laatsten zich afzetten tegen de Groot-Servische idee. Deze tweestrijd bereikte een afschuwelijk hoogtepunt in de Tweede Wereldoorlog toen in een aan Hitler-Duitsland gelieerd Kroatië door toedoen van dictator Pavelic, leider van de Oestasji-beweging, naar alle waarschijnlijkheid ca. 600.000 Serven, Joden en Zigeuners, o.m. in het concentratiekamp Jasenovac, werden vermoord. Tegelijkertijd ontstonden in

Servië verzetsgroepen onder de oude naam Tsjetniks, die zich zowel tegen de Duitsers als tegen de Oestasjis verzetten. In die gecompliceerde situatie traden eveneens communistische partizanengroepen op. Deze, onder de charismatische leiding van Josip Broz Tito (1892-1980), kregen met hulp van de geallieerden uiteindelijk de overmacht. Na Duitslands capitulatie wist Tito die overmacht te continueren waarbij langzamerhand het huidige onbegrijpelijke staatsstelsel (zie artikel De Vogel) ontstond. Na de dood van Maarschalk Tito, waarbij de sterke centrale controle verminderde, ontstonden weer sterk nationalistisch georiënteerde groepen die de papieren eenheid deden scheuren. De communistische partij van Joegoslavië hield, onder invloed van de veranderingen in de Sovjet-Unie, op een samenbindende factor te zijn en begon uiteen te vallen. Aan het einde van de jaren '80 was de communistische partij alleen nog in Servië en Montenegro een factor van betekenis. De economische teruggang in de jaren '80 had een toenemende werkloosheid tot gevolg, in het bijzonder in de toch al minder welvarende zuidelijke republieken. Slovenië en Kroatië, die samen ca. 60% van het bnp van Joegoslavië voor hun rekening namen, ontstonden meer en meer gevoelens van ontevredenheid met die situatie. Behalve nationalistische tendensen werd die economische onevenwichtigheid door extreem nationalistische partijen gebruikt om aan de macht te komen. Daarenboven werden zowel in Slovenië, Kroatië als in Servië radio en televisie misbruikt om oude gevoeligheden, misdaden en haat weer op te rakelen. Via nochtans vrije verkiezingen kwamen in Slovenië president Kučan (*Slovenian Democratic Alliance*) en in Kroatië president Tudjman (*Croatian Democratic Union*) aan de macht. Hun partijen zagen geen voordeel meer in het voortbestaan van de Joegoslavische federatie, proclameerden de soevereiniteit van Slovenië en Kroa-

De auteur was van 15 juli tot 15 oktober 1991 bij de EG-missie in Joegoslavië werkzaam als *Chief monitors*, tevens *Deputy head of mission*. Het artikel is afgesloten op 20 november jl. Door de snel wisselende omstandigheden in Joegoslavië zal een aantal daarin genoemde argumenten en vraagtekens bij het verschijnen van dit nummer zijn achterhaald.

tië en startten het proces naar een volledige onafhankelijkheid.

In enkele gebieden in Kroatië bevinden zich grote concentraties Serven die zich door deze politiek al dan niet terecht achtergesteld en bedreigd voelen. De republiek Servië speelde op deze discriminatie in door openlijk steun te geven aan het streven naar autonomie van die Serven. Servië past deze politiek overigens niet toe in de geannexeerde autonome provincie Kosovo, waar de Albanen 90% van de bevolking uitmaken.

Uit politiek-economisch oogpunt zal de onafhankelijkheid van Slovenië en Kroatië een totale ineenstorting van de federatie tot gevolg hebben, waarbij sterke twijfels rijzen of de resterende republieken kunnen overleven. Ook het onafhankelijkheidsstreven in de republieken Macedonië en Bosnië-Herzegovina zou erdoor kunnen worden bevorderd. De Groot-Servische idee wordt daarmee ernstig in gevaar gebracht. Ten slotte veroorzaakt dat onafhankelijkheidsstreven aanmerkelijk gezichts- en machtsverlies van het federale leger dat vele jaren als bindende factor tussen de deelrepublieken is opgetreden.

De oorlog in Slovenië; 27 juni - 2 juli 1991

Bij de proclamatie van de Sloveense onafhankelijkheid op 26 juni 1991 werden de grensposten in Slovenië overgenomen door Sloveense territoriale eenheden en de Joegoslavische vlag werd gestreken. Het federale leger kreeg opdracht de oude situatie te herstellen en het ontplooidde een beperkt offensief. De licht bewapende territoriale eenheden verdedigden zich met geïmproviseerde middelen achter road-blocks e.d. De opdrachten werden door het federale leger halfhartig uitgevoerd, legereenheden wilden niet op de lokale bevolking schieten, vele soldaten en officieren deserteerden en na 4 dagen bloedde het offensief dood zonder dat het leger enig doel van importantie had veroverd. Volgens Sloveense bronnen zijn in dit conflict 66 personen gedood. Tegelijkertijd voerde de Sloveense regering een zeer goed georkestreerd publiciteitsoffensief waarbij desinformatie, gericht op de schanddaden van het federale leger, niet werd geschuwd.

Het federale presidentschap in Belgrado, gedomineerd door Servië en niet in staat meerderheidsbesluiten te nemen, reageerde slechts verbaal op

deze situatie. Vrij onverwacht werd op 17 juli 1991 besloten het federale leger onder bepaalde voorwaarden binnen drie maanden uit Slovenië terug te trekken.

De oorlog in Kroatië, augustus 1990 - ?

Op 16 augustus 1990, midden in het toeristenseizoen, verklaarden de Serven onder leiding van dr. Babic in Knin (Dalmatië) dat zij door de Kroatische politie werden bedreigd, zetten ter bescherming road-blocks op en riepen de autonome republiek van Krajina uit. Na enkele botsingen met de Kroatische politie riep Babic de hulp van het federale leger in. De situatie werd nog verergerd door de komst van grote aantallen Servische extremisten uit de republiek Servië die de opstandige Serven kwamen helpen. De gedachte van autonomie in door Serven bewoonde gebieden werd met name door vertegenwoordigers van Servië eveneens gepropageerd in andere gebieden met een grote aanwezigheid van Serven, nl. Oost-Slavonië, Baranja en Srem. Tevens zag Servië plotse mogelijkheden de oude idee van Groot-Servië (afb. 1) weer leven in te blazen. De Servische leider Milosevic verklaarde daartoe: „either Jugoslavia under our power or a great part of the Croatian territory annexed to Serbia”. Het federale leger trad aanvankelijk op als neutrale partij tussen de strijdende groepen. Nadat zich in een groot deel van Kroatië incidenten voordeden, veroorzaakt door de drang naar autonomie, namen de vijandelijkheden toe tussen enerzijds de Kroatische politie en nationale garde en anderzijds de Servische ongeregelde eenheden, plaatselijk gesteund door het federale leger. Ook de hevigheid waarmee de gevechten werden uitgevoerd, nam toe, hetgeen uit de verliescijfers blijkt (afb. 2). Vanaf juli 1991 is er sprake van een burgeroorlog waarbij het federale leger in de conflictgebieden de zijde van de strijdende Serven heeft gekozen.

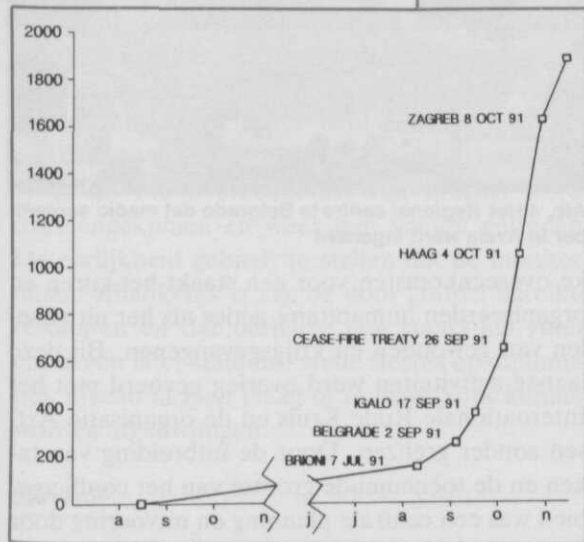
Optreden van de monitor-missie

De EG had reeds in 1990 en gedurende de eerste helft van 1991 alle partijen in het conflict opgeroepen via een vreedzame dialoog een oplossing te zoeken voor de bestaande problemen. In de bijeenkomst te Berlijn van de Raad van ministers van de Conventie voor veiligheid en samenwer-

Afb. 1 Het gearceerde gedeelte geeft de omvang van de Groot-Servische idee aan

Afb. 2 Totaal aantal doden t.g.v. het conflict in de periode 16 aug. 1990 - 11 nov. 1991 (opgave min. van informatie van Kroatië)

king in Europa (CVSE) op 19/20 juni 1991 werd overeenstemming bereikt over een verklaring inzake Joegoslavië waarin werd opgeroepen tot een vreedzame oplossing, en steun werd uitgesproken voor democratische ontwikkeling, eenheid en territoriale integriteit van Joegoslavië op basis van economische hervormingen en volledige eerbiediging van de mensenrechten, met inbegrip van de rechten van minderheden. Uit overleg met Joegoslavische autoriteiten was gebleken dat de partijen in Joegoslavië de voorkeur gaven aan een centrale rol van de EG. Een ministeriële troika bereikte na een reeks langdurige gesprekken met de zes presidenten van de deelrepublieken op het fraaie eiland Brioni overeenstemming over een *Joint declaration* waarin de eerder genoemde uitgangspunten werden verwoord en instemming werd betuigd met het zenden van een EG-monitor-missie. Na

dat de verdere details van die missie in een *Memorandum of understanding* (MOU) waren vastgelegd, werden op 15 juli 1991 de eerste monitors naar Joegoslavië gezonden.

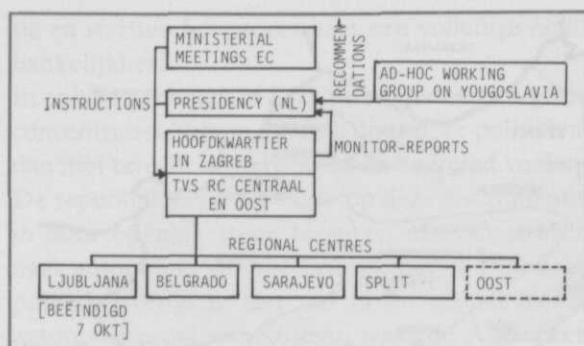
Het coördinatiecentrum (hoofdkwartier) werd om praktische redenen in Zagreb ingericht en in verband met de situatie in Slovenië werd een regionaal centrum in Ljubljana gesitueerd. Ten slotte bood het MOU de mogelijkheid ook in Belgrado een *liaison-office* in te richten.

De monitor-missie diende haar activiteiten in Slovenië en, voor zover van toepassing, op Kroatië te richten. Uitbreiding van de activiteiten vereiste instemming van alle betrokken partijen. De missie werd daarbij voor drie maanden opgezet en het mandaat zou slechts met instemming van alle partijen kunnen worden verlengd.

Het hoofd van de missie is een Nederlandse ambassadeur die rechtstreeks verantwoording is verschuldigd aan de voorzitter van de EG-minister-raad. Hij rapporteert de bevindingen van de monitor-teams regelmatig door toedoen van de voorzitter aan alle betrokken partijen (afb. 3). Het takenpakket van de missie omvatte:

- assisteren bij het stabiliseren van het staakt-het-vuren door waarnemen en constateren van incidenten tussen Slovenië en het federale leger m.b.t.:
  - het opheffen van blokkades bij faciliteiten van het leger;
  - het terugtrekken van het leger naar de kazernes;
  - het vrijmaken van alle wegen;

Afb. 3 Organigram van de monitor-missie

— de wederzijdse teruggave van faciliteiten en materieel, vermeersterd tijdens het conflict;
 — de deactivering van de eenheden van de territoriale verdediging;

- waarnemen van het bevriezen van uitvoeringsmaatregelen m.b.t. de onafhankelijkheid voor een periode van drie maanden;
- waarnemen van het ontslag en terugkeer van krijgsgevangenen in samenwerking met het Internationale Rode Kruis.

Voor deze taken waren aanvankelijk 50 monitors plus ondersteunende staf, chauffeurs, verbindingspersoneel e.d. ter beschikking. Dat aantal werd later uitgebreid tot ruim 150 toen de aandacht van de missie zich op de rest van Kroatië en in oktober eveneens op Bosnië-Herzegovina ging richten. De missie bestond uit diplomaten en militairen die tijdelijk waren uitgeleend aan het ministerie van buitenlandse zaken. De monitors waren ongewapend en traden op in burgerkleding. Om de herkenbaarheid te bevorderen, werd gekozen voor witte kleding, aangevuld met blauwe EG-armband en pet.

De monitors werden aanvankelijk geleverd door de landen van de Europese Gemeenschap, waarbij het leeuwedeel afkomstig was uit Italië, Frankrijk en Nederland. Bij de augustusvergadering in Praag van de CVSE werd de aanpak van de Europese Gemeenschap ondersteund. Behalve deze morele steun stelden Canada, Zweden, Polen, en Tsjechoslowakije eveneens monitors ter beschikking (zie de tabel).

In de praktijk worden monitor-teams gevormd, bestaande uit diplomaten en officieren van drie nationaliteiten met een Italiaanse of een Franse chauffeur/voertuig en zo nodig aangevuld met een Servokroatisch sprekende monitor. De teams worden voor één of meer dagen op missie gestuurd.

De rol van de monitors bleef aanvankelijk beperkt tot het letterlijk waarnemen van activiteiten (afb. 5). Gezien de ervaring die vele monitors in VN-operaties hadden opgedaan veranderde die taak langzamerhand in een actievere rol. Gesteund door aanvullende instructies van de EG traden de monitors meer en meer op als bemiddelaars tussen strijdende partijen, brachten ze aan de onderhandelingsafel, bevorderden zodoende plaatselij-

Afb. 4 Het Regional centre te Belgrado dat medio september in Avala werd ingericht

ke overeenkomsten voor een staakt-het-vuren en organiseerden humanitaire acties als het uitwisselen van gewonden en krijgsgevangenen. Bij deze laatste activiteiten werd overleg gevoerd met het Internationale Rode Kruis en de organisatie Artsen zonder grenzen. Door de uitbreiding van taken en de toenemende grootte van het conflictgebied was een centrale planning en uitvoering door de monitorteam vanuit Zagreb niet langer wenselijk. Derhalve werden regionale centra ingericht (afb. 3 en 4), waarbij de coördinatie uiteraard bij het hoofdkwartier in Zagreb bleef berusten.

Voorlopige resultaten

Door de grote aandacht die met name door de TV

Deelneming aan de missie, d.d. 20 nov. 1991

Land	Monitors	Ondersteuning	Land	Monitors	Ondersteuning
Nederland	16	24	Portugal	5	—
België	16	5	Spanje	6	—
Denemarken	20	—	Engeland	9	2
Frankrijk	17	35	Tsjechosl.	10	2
Duitsland	13	—	Canada	9	1
Griekenland	10	1	Zweden	6	—
Ierland	6	—	Polen	5	—
Italië	13	67	Eur. Comm.	3	—
Luxemburg	2	1	TOTAAL	166	138

Afb. 5 Het door de Serven in brand geschoten politiebureau van Gospic

aan het conflict in Joegoslavië wordt besteed, is de doorsnee-Nederlander goed op de hoogte van het al dan niet succesvol optreden van de monitor-missie. Haar resultaten zijn moeilijk objectief meetbaar. Ze worden veelal beoordeeld naar gelang de intensiteit van de gevechten, de uitbreiding van de conflictgebieden en het aantal malen dat een staakt-het-vuren (op dit moment — 20 nov. 1991 — is de 14e overeenkomst van kracht) wordt overeengekomen en weer met voeten getreden. De eerlijkheid gebiedt te stellen dat de monitor-missie afhankelijk is van de door politici bereikte resultaten en dat derhalve een staakt-het-vuren en, in een later stadium, vrede slechts op diplomatiek niveau in Den Haag of in New York kunnen worden afgedwongen.

Slovenië

In Slovenië hebben dagelijks gemiddeld tien monitorteam de uitvoering van het MOU ingevolge de Brioni-overeenkomst gecontroleerd. De verhouding tussen de Sloveense autoriteiten en het federale leger was vijandig en gespannen; nochtans werd door de beslissing t.a.v. het terugtrekken van het federale leger uit Slovenië een mogelijkheid tot overleg gecreëerd waarbij de monitors een stimulerende invloed uitoefenden. Arbitrage, maar ook een actievere rol, maakten dat beide partijen steeds vaker een beroep op de monitors deden. Vooral de teruggave van zwaar materieel dat gedurende het vier dagen durende conflict wederzijds was geconfisqueerd, vereiste tijdens het langdurige overleg grote diplomatieke vaardigheid. De Sloveense autoriteiten reageerden veelal positief op het waarnemen en rapporteren door de monitors van overtredingen van de

overige afspraken. Een en ander leidde ertoe dat eind augustus 80% van het personeel en 60% van het materieel van het federale leger uit Slovenië waren teruggetrokken. Door de intensivering van het conflict in Kroatië konden helaas de terugverplaatsingsroutes voor het federale leger door Kroatië niet langer worden gebruikt. Andere mogelijkheden, zoals transport per trein door Hongarije en verschepping via de Sloveense havenplaats Koper naar Bar in Montenegro, bleken niet uitvoerbaar. Mondjesmaat werden nadien materieel en personeel vanuit Rijeka verscheept. De resterende uitrusting en infrastructuur zouden na oktober 1991 in overleg worden overgedragen.

Op 7 oktober 1991 verklaarde de Sloveense regering dat zij zich in alle opzichten aan de Brioni-overeenkomst had gehouden, dat het zg. moratorium was beëindigd en dat de republiek zich als onafhankelijk beschouwde. Dit laatste werd o.m. tot uiting gebracht door de invoering van het Sloveense paspoort (door Duitsland als geldig grensdocument geaccepteerd), door de Joegoslavische insignia aan de grenzen door Sloveense te vervangen, en door uitgifte van nieuw geld (de *tolar* in plaats van de *dinar*).

Onder dankzegging voor de vele bemiddelingswerkzaamheden werd verzocht de monitors terug te trekken. Na overleg met de missie in Zagreb is het regionale centrum in Ljubljana vervangen door een *liaison-office*. Wel kan de missie desgewenst voor haar optreden in Kroatië gebruik maken van het grondgebied van Slovenië.

Samenvattend kan worden vastgesteld dat de monitormissie veel heeft bijgedragen aan het feit dat na het conflict eind juni/begin juli 1991 de *de-facto*-onafhankelijkheid van Slovenië vrijwel geruisloos is verlopen.

Kroatië

In Kroatië heeft het optreden van de monitors door de loop der gebeurtenissen een ander karakter gekregen. Ondanks de vele overeenkomsten is er, tijdelijke en plaatselijke uitzonderingen daargelaten, geen sprake van een volledige gevechtspauze noch van een effectieve wapenstilstand. In deze toestand was het voor de missie ondanks alle inspanningen onmogelijk de hoofdtak m.b.t. het monitoren van een wapenstil-

stand uit te voeren. Hoewel de EG nog steeds enig optimisme koestert, heeft de monitor-missie met instemming van de betrokken partijen de activiteiten aangepast. Deze betreffen o.a.:

- het rapporteren van incidenten aan de EG alsmede aan de strijdende partijen;
- het bevorderen van lokale overeenkomsten tussen strijdende groeperingen;
- het herinneren van partijen aan overeenkomsten, waaronder de verplichtingen in het kader van de Geneefse Conventie;
- het bevorderen van werkzaamheden van humanitaire hulporganen resp. zelf organiseren van uitwisselingen van krijgsgevangenen en steun aan vluchtelingen.

De missie heeft mede door deze activiteiten een uitgebreide kennis van de bevolkingsgroepen en het land opgedaan en een goed begrip van de menselijke, economische en politieke complexiteit van de situatie ontwikkeld. Daardoor is zij een betrouwbaar en efficiënt bemiddelingsinstituut geworden, welks rol en integriteit door de strijdende partijen worden erkend.

Nabije toekomst

De nabije toekomst van de strijdende partijen in Joegoslavië is niet volgens wetten der logica aan te geven. Hoe lang zal het conflict in deze vorm nog voortgang vinden? De opgefokte haatgevoelens tussen Kroaten en Serven, de hoge verliezen, de ca. 370.000 vluchtelingen (bron: IRK) en de wens tot autonomie van de Serven zijn ingrediënten voor een langdurige burgeroorlog. Toch zou onverwachts politieke druk van buiten, economische sancties e.d. de „afgeslankte” federale/Servische regering kunnen doen besluiten genoeg te nemen met een zekere autonomie van de Serven in Kroatië en derhalve het federale leger geheel of gedeeltelijk uit Kroatië te doen terugtrekken. Een tussenvorm is het accepteren van een buitenlandse strijdmacht die de vechtende partijen voorlopig scheidt en daardoor ruimte schept voor verder diplomatiek overleg.

Een ongewisse factor hierin is de situatie in Bosnië-Herzegowina. Op 16 oktober jl. heeft die republiek (4,5 miljoen inwoners, van wie 31% Serven, 44% moslims en 14% Kroaten) zich in beginsel onafhankelijk verklaard, waardoor de vrees in

Servië is toegenomen dat die republiek dezelfde separatistische koers zou gaan varen als Slovenië en Kroatië. Daarenboven zijn in Bosnië-Herzegowina al zeven „Servische autonome gebieden” gevormd onder leiding van de Servische Democratische Partij die nauw met de regerende socialistische (ex-communistische) partij in Servië is verbonden. President Izetbegovic heeft intussen met de EG een MOU afgesloten waarin de inzet van monitors in Bosnië-Herzegowina wordt vastgelegd. Dat heeft reeds geresulteerd in een regionaal centrum in Sarajevo en inzet van monitorteams in Mostar, Bihac, Banja Luka en Tuzla. Een uitbreken van een conflict „à la Kroatië” behoort overigens tot de mogelijkheden.

Zoals uit rapporten van waarnemers blijkt wordt zonder militaire noodzaak de infrastructuur in de conflictgebieden stelselmatig vernietigd. Naar alle waarschijnlijkheid wil Servië aan de onafhankelijkheidsbewegingen in Bosnië-Herzegowina en Macedonië duidelijk maken dat een dergelijk streven niet wordt getolereerd.

Consequenties voor Kroatië

De latent aanwezige en de laatste jaren kunstmatig opgefokte haat, nog extra gevoed door het religieuze onderscheid en de huidige verliezen aan mensenlevens, zal in de betwiste gebieden blijven voortwoekeren. Aangezien beide etnische groepen in die gebieden door elkaar leven zal een algemeen aanvaardbare oplossing voor de problematiek zeer moeilijk te vinden zijn.

Op economisch gebied is het effect van de oorlog het meest merkbaar in de toeristenindustrie. Niet alleen is het toeristenseizoen 1991 totaal verloren gegaan, de infrastructuur in Kroatië is al zo zwaar beschadigd dat, ook al zou het conflict snel worden beëindigd, enig herstel in 1992 uitgesloten is. Aangezien Oost-Slovenië, één van de gevechtszones, de graanschuur van Kroatië is, zullen de komende jaren voedseltekorten optreden. Ook de industrie, voor 60% geconcentreerd ten oosten van de lijn Karlovac-Zagreb-Varazdin en met name in de betwiste gebieden rond Osijek, Slavonski Brod en Vukovar, heeft ernstig van de oorlogshandelingen te lijden. Voorts hebben de schade aan elektriciteitsvoorzieningen en gebrek aan grondstoffen geleid tot een hoge werkloosheid. Schattingen van economische verliezen zijn

uiteraard weinig exact; nochtans wordt aangenomen dat het bnp meer dan een derde lager zal zijn dan het afgelopen jaar. Wel kan worden vastgesteld dat na beëindiging van het conflict op grote schaal buitenlandse hulp nodig zal zijn om de vernielde industrie en infrastructuur weer op te bouwen.

Op staatkundig gebied valt de voorzichtige conclusie te trekken dat een herstel van de huidige federatie niet meer tot de mogelijkheden behoort. Niet alleen is Slovenië niet meer in de huidige federatie in te passen, ook in Kroatië heeft het conflict zulke diepe wonden geslagen dat geen enkele politicus zou durven voorstellen de federatie te herstellen.

Komende ontwikkelingen zullen uitmaken in hoeverre Servië zijn Groot-Servische idee kan waarmaken en de thans omstreden gebieden kan inlijven. Een andere oplossing zou zijn dat de gebieden waarin grote groepen Serven wonen een zekere mate van autonomie onder internationaal toezicht verkrijgen. Alvorens echter een dergelijke herindeling van Joegoslavië, al dan niet via de vredesconferentie onder leiding van Lord Carrington, kan worden uitgewerkt, zal eerst een effectief staakt-het-vuren moeten worden afgedwongen.

Opties

Nu in het Joegoslavische conflict noch door onderhandeling op hoog politiek niveau noch door directe onderhandelingen ter plaatse voortgang wordt geboekt, is de EG genoodzaakt naar andere middelen om te zien. Ingevolge de internationale rechtsorde zijn die echter beperkt en kan v.w.b. militaire middelen alleen worden opgetreden met instemming van alle partijen. Onderstaand enkele mogelijkheden.

Europese Gemeenschap

- *Monitor-missie terugtrekken.* Alhoewel zich tijdens de afgelopen periode enkele situaties voordeden waarbij werd overwogen de missie terug te trekken, heeft dat niet plaatsgevonden. Dat zou aanzienlijk gezichtsverlies van de EG betekenen, terwijl het ook aanleiding zou kunnen zijn tot intensivering van het conflict.
- *Diplomatieke erkenning.* Duitsland en Italië

hebben reeds aangedrongen op diplomatieke erkenning van Slovenië en Kroatië waardoor de mogelijkheid wordt geschapen tegen onwillige partijen in het conflict directe maatregelen te treffen. Overigens verwachten Slovenië en Kroatië dat diplomatieke erkenning ook zal worden gevolgd door economische en verdergaande politieke ondersteuning.

- *Economische strafmaatregelen.* Het afbreken van handelscontacten resp. het instellen van een wapen/olie-embargo kan alleen maar effectief zijn als het door de overige landen in Europa wordt ondersteund. Daarenboven heeft deze optie alleen uitwerking op lange termijn.

- *Steun van CVSE.* In de CVSE wordt in algemene zin verbale steun en sympathie verleend aan de activiteiten van de EG. Deze organisatie verenigt 35 landen met uiteenlopende ideeën en belangen waardoor gemeenschappelijke actieve bemoeienis geen haalbare kaart is. De houding van de CVSE kan derhalve slechts leiden tot activiteiten van individuele landen.

- *Steun aan VN-peace-keeping force.* Door diplomatiek overleg en metterdaad deel te nemen moet Europa in staat worden geacht een dergelijke VN-vredesmacht te doen realiseren. Het gezag van de VN en deelneming van landen buiten Europa moet de conflicterende partijen overtuigen dat alleen een „ongewapende” oplossing acceptabel is.

WEU

De EG beschikt zelf niet over militaire middelen en dient derhalve daarvoor steun te zoeken bij de WEU, waarbij men zich dient te realiseren dat niet alle EG-landen in de WEU zijn vertegenwoordigd. In WEU-verband zijn de volgende alternatieven bestudeerd (een definitieve keuze is nog niet gemaakt).

- *Actieve ondersteuning van de monitors.* Hieronder wordt verstaan het voortzetten van het huidige optreden waarbij eventueel het aantal monitors verder kan worden uitgebreid en de ter beschikking staande materiële middelen van de missie worden verbeterd.
- *Bescherming van de monitors door troepen.* Hierbij ware te denken aan de inzet van licht bewapende eenheden ter sterkte van 5000 à 6000

man die met name optreden in gebieden waar door oplaaiende gevechten monitors gevaar lopen. Het probleem daarbij is het feit dat de plaats van inzet nauwelijks is te voorzien, de inzet zeer snel dient te geschieden, het afbreken van de inzet onverwachte consequenties kan hebben en de ongewapende monitor met deze eenheden over een kam wordt geschoren, zodat zijn veiligheid gevaar loopt. Tot op heden is weliswaar op monitors en met name op helikopters geschoten; maar die incidenten beruisten veeleer op onhandigheid en gebrek aan informatie dan op het bewust willen uitschakelen van monitors.

• *Inzet van troepenmacht.* Een troepenmacht die wordt geacht de wapenstilstand in de zg. „hot spots” af te dwingen dient ten minste uit zwaar bewapende eenheden van in totaal minimaal 30.000 man te bestaan. Een strijdmacht van een kleinere omvang zal vanwege de lange frontlijn (ca. 800 km) en het plaatselijk zeer geaccidenteerde terrein niet effectief kunnen optreden. Het is echter twijfelachtig of de politieke bereidheid bestaat een troepenmacht van een dergelijke omvang uit de EG te recrutereren. Duitsland heeft overigens al kenbaar gemaakt vanwege grondwettelijke en andere regels niet met mankracht aan een dergelijke operatie te kunnen deelnemen.

Besluit

Niet alleen de diepewortelde en recent opgefokte etnische en religieuze spanningen, maar ook het aantal doden, gewonden, de vele vluchtelingen, de grote materiële schade en de ingestorte economie in Kroatië maken de situatie in dat deel

van Europa chaotisch. Nochtans hebben en Kroatië en Servië aspiraties om als volwaardig partner van het „nieuwe” Europa te worden beschouwd en eventueel zelfs lid van de EG te worden. Die organisatie van 12 Europese landen is tot nu toe slechts in staat het conflict te beperken, maar niet om de onderliggende problematiek op te lossen. Te gemakkelijk wordt eraan voorbijgegaan dat Kroatië en Servië tot de Balkan behoren alwaar, gezien ook het gewelddadige verleden, een conflict veelal niet aan de conferentietafel wordt opgelost. Daarenboven wordt het conflict tot nu toe uitgevochten op Kroatisch grondgebied en heeft Servië weinig van de oorlog te lijden gehad. Maatregelen ter beëindiging van het conflict dienen in beginsel ertoe bij te dragen dat Servië ernstige economische/politieke schade van deze burgeroorlog ondervindt. Zolang dat niet het geval is, zal Servië (het federale leger inbegrepen) nauwelijks geneigd zijn het conflict te beëindigen.

Het is de eerste keer dat de EG zich door het zenden van een monitormissie metterdaad met een conflict aan haar periferie bemoeit. Het is dan ook teleurstellend te moeten onderkennen dat de machtsmiddelen van de EG *de facto* zeer beperkt zijn.

Het veldwerk van de EG, de monitor-missie, mag tot nu toe als succesvol worden beschouwd. Dankzij de voortreffelijke samenwerking tussen diplomaten en militairen uit aanvankelijk 12 en later 16 landen heeft de missie niet alleen de beëindiging van het conflict in Slovenië op voortreffelijke wijze begeleid, maar ook nadrukkelijk bijgedragen aan het beperken van de gevolgen van de gevechtshandelingen in Kroatië.

U bent actief dienend officier van KL of KLu,

maar gaat binnenkort de dienst verlaten.

**U wilt echter wèl graag maandelijks de Militaire Spectator blijven ontvangen?
Dat kàn: als lid van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap
(contributie f 30,- per jaar; buitenland f 40,-) vindt u hem iedere maand in de bus, en
tevens viermaal per jaar „Mars in Cathedra”.**

Meldt u als lid bij de secretaris: Beringlaan 13, 2803 GA Gouda.